

Innlegg av Tormod Kleiven.

Jeg er sammen med Else Kari Bjerva utfordra på å si noe om denne setningen «Volum og kjennetegn på kirkenes håndtering av seksuelle krenkelsesanklager mot sine ledere.» Grunnlaget mitt for å si noe om det er knytta til en doktoravhandling tatt på MF i 2008 innenfor praktisk teologi som er kalt «Intimitetsgrenser og tillitsmakt.» Og det som dette avhandlingsarbeidet er forankra i det er det som jeg har kalt et diakonifaglig perspektiv, som i denne sammenhengen betyr noe som jeg tror vi kan kjenne oss igjen i i denne sammenhengen, nemlig stille seg solidarisk med den svake part, avdekke og kritisere urett og undertrykkelse, bidra til innsikt i maktanvendelse, bruk og misbruk. Det innebærer også at den forståelsen av seksuelle krenkelser som det jeg sier nå og som avhandlingen er basert på, er ut ifra et maktteoretisk perspektiv. Det betyr at forståelsen av seksuelle krenkelser innebærer at den som er gitt makt, i vår sammenheng på grunnlag av tillit og posisjon, misbruker denne maktposisjonen ved å anvende seksualisering av en relasjon på en sån måte at det krenker den andres intimitetsgrenser. En annen inngang til å forstå seksuelle krenkelser er blant annet den jusen anvender på sitt. Fem temaer drøftes i avhandlingen. Det er kirkens selvforståelse, det er forståelsen av hva seksuelle krenkelser er, det er hva det betyr å ivareta den krenkede, spørsmål om skyld og ansvar og tilgivelsens plass i den sammenhengen, og til sist den lokale menighetens plass og rolle.

Hva er det denne avhandlingen har undersøkt? Det er to empiriske deler i den. Det er en analyse av retningslinjene for fem kirkesamfunn i Norge samt intervjuer med dem som har vært sentrale i å utarbeide dem. Den andre empiriske delen er det som jeg er utfordra på å si noe om her, nemlig knytta til håndtering av konkrete saker. Jeg har da intervjuet tre personer; den som formelt sitter med ansvaret i kirkesamfunnet (biskop, generalsekretær eller den øverste ansvarlige i kirkesamfunnet), den som hadde det utøvende ansvaret for den konkrete saken jeg undersøkte, og den som var blitt krenka. Funn i dette forskningsarbeidet har jeg knytta til fem temaer; samtale, det rettslige/juridisk fokus, menighetens plass og rolle, om den krenkede ble ivaretatt og spørsmålet om tilgivelse.

Ad 1) Samtaler og møter med de involverte var naturlig nok de mest anvendte handlingsstrategiene som kirkesamfunnenes ansvarlige benytta seg av. «De involverte»; hvem er nå det? For de fleste så gjaldt det i hovedsak den krenkede og den som var blitt anklaga, men også til en viss grad deres nærmeste. For pinsebevegelsen så var også samtaler og møter med menighetens ledelse en sentral del av arbeidet og dermed betrakta som involverte. Følgende beskriver hva som ifølge informantene fra kirkesamfunnet var sentralt i disse samtale: Kirkesamfunnets ansvarlige hadde først samtale med den krenkede. Det er i samsvar med hva samtlige retningslinjer også understreker. Dette var så grunnlaget for å ta opp med den anklagede disse anklagene - vel og merke etter at spørsmålet om politianmeldelse var avklart. Kirkens informanter vektla naturlig nok åpenhet som en grunnleggende holdning, samt strategier som bidro til å avdekke eller avklare sakens faktiske forhold. I samtale ble det også lagt vekt på å avklare hvilket bistandsbehov både den krenkede og den anklagede samt deres pårørende hadde. Kirkesamfunnets ansvarlige ønsket å legge til rette for at dette behovet ble dekket. Når samtale hadde avklart at det forelå en

krenkelsessak, så var det ifølge informantene en hovedsak at skyld ble plassert ved at den anklagede ble ansvarliggjort. Ansvarliggjøringen av den anklagede synes først og fremst å innebære at en arbeidet for å få til en erkjennelse hos den anklagede av de faktiske forhold. Man satset med andre ord på at den anklagede lot seg ansvarliggjøre. Der hvor det ikke skjedde fordi den anklagede ikke erkjente at det som var påstått faktisk hadde skjedd, eller fordi den anklagede ikke ville ta konsekvensene av at kirken definerte dette som en krenkelsessak, syntes det som om kirkes ansvarlige i stor grad manglet virkemidler til å synliggjøre den anklagedes ansvarlighet.

Ad 2) Et rettslig/juridisk fokus. Politianmeldelse ble fra kirkesamfunnets side i samtlige saker sett på som en positiv mulighet til å avklare sakens innhold og plassere ansvar. Det bekrefter at det var tatt et oppgjør med tidligere tiders kultur hvor en i langt større grad mente at slike saker skulle løses som et indrekirkelig anliggende. Dersom en sak ble politianmeldt hadde kirkes ansvarlige den holdningen at de måtte forholde seg passive i saken, så lenge etterforskningen pågikk. Når den krenkede reflekterte over om hun eller han opplevde seg ivaretatt og tatt på alvor av kirken, så ble den rettslige avklaringen tillagt, også fra den krenkedes side, stor vekt og betydning. Det syntes som om det rettslige systemet sin oppfatning var avgjørende for hvordan den krenkede opplevde seg ivaretatt og tatt på alvor også av kirkesamfunnet og lokalmenigheten. Med andre ord knyttet den krenkede tett sammen forståelsen som den rettslige instansen ga (enten det var å henlegge saken eller å avvise den på grunn av bevisets stilling, eller å si at her er det en sak som skal behandles og bli behandlet juridisk), og hvordan den krenkede oppfatta at kirkesamfunnet og de kirkelige ansvarlige tenkte og forholdt seg til saken. Denne forståelsen hos den krenkede må ses i lys av nettopp jussens sentrale plass i kirkes måte å definere hva seksuelle krenkelser er. Et diakonalt anliggende er i langt større grad å arbeide for å selvstendiggjøre kirkes formidling av sin forståelse, uavhengig av hvordan en rettslig behandling konkluderer. Dette la imidlertid verken retningslinjene eller håndteringen av de konkrete sakene opp til. Utover en verbal konstatering av skyld og ansvar og muligheten for politianmeldelse, så stod, som jeg tidligere har sagt, kirkes ansvarlige tilsynelatende uten midler, både i språk og handling, til å fastholde en selvstendig og teologisk forankra forståelse av hva seksuelle krenkelser er. Heller ikke muligheten til å få forandret på den anklagedes tillitsposisjon som åndelig leder, syntes å ligge innenfor de ansvarliges myndighetsområde. Dette gjaldt i tre av de fire konkrete krenkelsessakene. Ut fra et diakonifaglig perspektiv aktualiserer dette en sammenheng mellom det å ivareta den krenkede og det å ansvarliggjøre den anklagede. Denne sammenhengen var kirkesamfunnene i begrenset grad i stand til å fastholde i praksis.

Ad 3) Menighetens plass og rolle. Kirkesamfunnets handlingsstrategier og rolle i møte med en lokalmenighet, var ulike i samtlige krenkelsessaker. Spekteret var fra å forholde seg til menigheten som en sentral og aktiv deltaker, at kirkesamfunnets ansvarlige ble en bistandsyter til menighetens ledelse etter at dette ble etterspurt av menigheten selv, til at kirkesamfunnets ansvarlige ikke forholdt seg i det hele tatt til menigheten hvor dette hadde skjedd eller saken var knytta til. Min tolkning av i hvilken grad menigheten ble tillagt en rolle og funksjon, var at dette var mer knytta til kirkesamfunnets organisatoriske oppbygning enn til en teologisk refleksjon over menighetens funksjon. Dette går på eksempelvis Pinsemenighetens kongregasjonalistiske organisering hvor menighetens selvstendighet gjorde

det nødvendig å involvere denne i saken, kontra Den norske kirkes episkopale oppbygning. I samtlige saker hadde imidlertid den lokale menigheten en sentral rolle ut fra den krenkede ståsted, noe som det er det grunn til å merke seg. Dette var også uavhengig av hvilken tilhørighet den krenkede hadde til den aktuelle menigheten. Det var for den krenkede en tydelig sammenheng mellom hvorvidt lokalmenighetens ledelse stilte seg på den krenkedes side og hvorvidt den krenkede oppfattet seg ivaretatt fra kirkens side i saken. Det virker med andre ord som om den krenkede hadde et sunnere teologisk perspektiv på dette anliggendet enn det kirkens egen ledelse hadde.

Ad 4) Bli den krenkede ivaretatt? Begrepet «ivareta» er et sentralt anliggende i samtlige av kirkenes retningslinjer, og det blir brukt som en målestokk for hva kirken ønsket å oppnå i denne typen saker. Kirkens ansvarlige (i intervjuene) hadde også en helt tydelig uttrykt intensjon om både å sørge for at den krenkede ble tatt på alvor og at vedkommende ble ivaretatt. De hadde også en tydelig selvforståelse av å ha sørget for at dette skjedde. Denne forståelsen som da kirkesamfunnets ansvarlige hadde, stod dels i et spenningsforhold til hvordan den krenkede opplevde å ha blitt møtt av kirkesamfunnets ansvarlige. De krenkede ga et ganske nyansert uttrykk for hva som opplevdes ivaretaende og hva som ikke gjorde det. De krenkedes formidling innebærer at dersom kirkesamfunnet den gang (og i dag) vil legge vekt på at den krenkede skal oppleve seg ivaretatt, så er dette betinget av to forhold. Det ene er en entydig og kontinuerlig formidling av støtte til den krenkede. Det andre er en sammenheng mellom ord og handling fra kirkens side, og som innebærer at krenkeren blir ansvarliggjort ved å tas ut av den tillitsposisjon vedkommende hadde som var grunnlaget for at han eller hun kunne opptre krenkende.

Ad 5) Det siste punktet går på tilgivelse på det mellommenneskelige plan. For den krenkede var dette et sentralt tema i tre av de fire sakene. Den krenkede hadde følgende oppfatning av hva tilgivelse var: Det var en måte å sørge for at krenkeren slapp å ta følgende av sine handlinger og at kirken på sin side slapp å forholde seg mer til saken. Dette opplevdes av den krenkede som ikke å bli trodd og innebar samtidig at han eller hun selv fortsatt måtte bære ansvaret og skammen for det som hadde skjedd. Kirkesamfunnets ansvarlige manglet i all hovedsak handlingsstrategier i forhold til å formidle hva oppgjør og tilgivelse innebar i den konkrete situasjonen - med noen unntak. Konsekvensen var at den krenkede i stor grad måtte forholde seg til spørsmålet om tilgivelsens plass og rolle uten kirkens bistand til å komme til rette med det. Og dette synes å ha bidratt til å forsterke den krenkedes opplevelse av å bære på den skyld og skam som krenkelsen hadde påført vedkommende.